

Kuva ja asiakastyö – syventävä jatkokurssi 5 op

Johanna Wahlbeck Oy

Välitehtävä ja tarkennetut
toiveet koulutuksen
suhteen

- Peda.net

Työnohjaukselliset
tapaukset tai
tyyppiesimerkit

- Tähän on varattu
koulutusprosessissa paljon aikaa,
miettimällä toisenkin
soveltamistilanteita
kokemuksellisesti opimme lisää

Käytännön harjoitukseen

- Välinelistalta

Kaksiosainen nopea
kuvatehtävä 1/2

Ota jokin paperi

Ota jokin väline

Piirrä/maalaa/muotoile jokin
kuvallinen merkki/symboli jollekin
hankalalle

Kaksiosainen nopea
kuvatehtävä 2/2

Miettimättä alkuperäistä aihetta,
katsoen vain muotoja ja värejä tms.;

Piirrä/maalaa/muotoile jokin
merkki/symboli, joka on jollain tavalla
edelliselle vastakkainen, vastakohta

Katso molempia, mitä näet?

Keskustellaan

Jungin teoria: varjo-aspekti

- Ensin täytyy vähän kartoittaa muita Jungin teorian käsitteitä – erityisesti kuvien kannalta oleellisia:

Arkkityyppi

Kollektiivinen tiedostamaton

Symboli (kuvallinen)

Enantiodromian laki

Transsendentaalinen funktio

Amplifikaatio

Individuaatio

Itse

Anima/Animus

Persoonaa

Varjo

Ei varjoa ilman valoa

- Jungilaisessa teoriassa arkkityypit ovat siis psyyken perittyä osaa ja niitä on *rajattomasti*.
- Arkkityyppi on toisaalta ”hypoteettinen entiteetti”, jonka voi havaita vain sen manifestaatioiden kautta ja toisaalta ”psykosomaattinen käsite”, joka
- yhdistää ruumiin ja psyyken sekä vaiston ja kuvan.
- Arkkityypit paljastuvat esimerkiksi ”animan”, ”varjon” tai ”persoonan” kautta.
- Arkkityyppisen ilmiasun antaminen jollekin voi tarkoittaa interaktiota kollektiivisen kanssa niin, että *vastakohtien leikki* mahdollistuu.
- Arkkityyppinä myös varjon kriteerit varioivat kulttuurisidonnaisesti.

(Samuels, Andrew – Shorter, Bani – Plaut, Fred (1992/1986): A Critical Dictionary of Jungian Analysis. London and New York: Routledge, mm. 23–28 ja 138-139.)

Jungin teorian varjo-käsite, sekä animus/anima ja persoona

- Jungilaisuudessa **varjo** tarkoittaa sitä, mitä emme haluaisi olla, mutta kuitenkin olemme.
- Varjo on usein pimeä, persoonallisuuden negatiivinen puoli mutta se voi olla myös positiivinen jos negatiivinen on tukahdutettu.
- Varjoon kiteytyvät ne ominaisuudet, jotka halutaan salata; toinen, primitiivinen puoli.
- **Persoona** on Jungin teoriassa se ”naamio”, jonka yksilö pukee ylleen ”kohdatakseen maailman”
- Yksilön voimakkaaseen identifioitumiseen persoonansa kanssa sisältyy patologinen riski, kuten *kaikkeen* yksipuolisuuteen jungilaisittain ajateltuna.
- Persoona on eräänlainen vastakohta animalle ja animukselle.
- Persoona liittyy ”tietoiseen ja kollektiiviseen adaptaatioon”, kun taas jälkimmäinen käsitepari liittyy sisäiseen, yksilölliseen adaptaatioon.
- **Anima** on miehen sisäinen nainen, feminiinisyys, ja **animus** naisen sisäinen mies, maskuliininen puoli; ei-itseys. Huolimatta manifestaatioidensa erilaisuudesta ja vastakohtaisuudestaan niissä on paljon samaa, molemmat ovat *arkkityypisiä mielikuvia (images)*. Ne toimivat tiedostamattomasta käsin suhteessa dominanttiin psyykkiseen periaatteeseen eivätkä kontraseksuaalisena vastapainona, kuten usein väitetään.
- Animuksesta löytyy merkitys, kun taas anima on elämän itsensä arkkityyppi, joka liittyy läheisesti ”varjon” tietoiseksi tekemiseen.

(Samuels, Andrew – Shorter, Bani – Plaut, Fred (1992/1986): A Critical Dictionary of Jungian Analysis. London and New York: Routledge, mm. 23-25, 107-108 ja 138-139.)

Jungilaisesta teoriasta käytäntöön

Jung: ”Joskus tiedostamaton tietää jos sen, mitä tietoisuus ei ole vielä ymmärtänyt”

(Jung, Carl G. (1989/1964): ”Symbols and the Interpretation of Dreams” Teoksessa: The Collected Works of C. G. Jung. Volume 18. The Symbolic Life. Miscellaneous Writings. Princeton N. J.: Princeton University Press. 183–264. Alkukieli englanti. , s. 237, suomennos JW).

- Esimerkiksi ruotsalainen jungilainen elokuvantekijä Ingela Romare sanoi seminaarissaan 2005, että jungilaisen **individuaatio**-prosessin kolme askelta ovat:
  - 1) Ensimmäiseksi tullaan yhteyteen **varjon** kanssa, joka on tiedostamattoman ensimmäinen puoli,
  - 2) sitten **animus-anima** -aspektin kanssa ja
  - 3) kolmanneksi tullaan kontaktiin **”itsen”** kanssa.
- Kun ihminen kohtaa arkkityypisen varjonsa tietoisesti, alkaa Jungin mukaan vastakohtien kamppailu ja ristiriita, joka on sekoitus tiedostamattomia ja tietoisia aineksia. **Symbolit** toimivat kamppailussa **välittäjinä**.
- Symboli on kuin kahtia halkaistu kolikko, jonka osat sopivat täydellisesti toisiinsa.
- Jungin mukaan **merkki** kuvaa jotain tuttua, kun **symboli** puolestaan on ”paras mahdollinen ilmaus” asialle, josta tiedetään suhteellisen vähän. Jung erottaa toisistaan ”elävän” ja ”kuolleen symbolin”. Edellinen on täynnä merkitystä, mutta kun löytyy kuvauksen kohdetta paremmin ilmaiseva asia, on kyseessä kuollut, historiallinen symboli. Elävä ”sosiaalinen symboli” koskettaa jotain yhteisen tiedostamattoman vielä suhteellisen primitiivistä osasta.
- Mainittu kuvaava ”asia” voi olla ja useimmiten on kieli
- Romaren mukaan *jungilainen symboli kokoaa yhteen jotain tiedostamatonta ja jotain tietoista*

Jung, Carl G. (1985/1961): Unia, ajatuksia, muistikuvia. Jaffé, Aniela (toim.). Rutanen, Mirja (suom.). Juva: WSOY.

Jung, Carl G. (1990/1960): The Collected Works of C. G. Jung. Volume 6. Psychological Types. Hull, R.F.C. (trans.). Princeton, N. J.: Princeton University Press. 2. painos. Alkuteos: Jung, Carl G. (1960): Gesammelte Werke: Sechster Band: Psychologische Typen. Neunte, revidierte Auflage. Zürich: Rascher & Cie. AG.

Romare, Ingela (2003): ”Om bilder, arketypiska bilder och konst”. Coniunctio, Årgång 4 nr 1. Svenska C G Jung Stiftelsen. 32–34. Ja ”Om konst och arketyper”. Coniunctio, Årgång 4 nr 2. Svenska C G Jung Stiftelsen. 41–42.

Romare, Ingela (2005): ”Dialog med en ängel. Seminarium om konst, film och C.G. Jungs psykologi”. Seminararrangemang Elisabeth Palmgren och Arbis i Helsingfors med stöd från Kulturfonden för Sverige och Finland. Helsingfors. 19.11. – 20.11.2005.

Jungilaisesta teoriasta käytäntöön:

Perusvastakohtaisuus

Kuvallisten symbolien kautta päästään kiinni irrationaliseen

- Jungin teorian ”*perusvastakohtaisuudeksi*” kutsumani ei ole vain Jungin teorian symbolille ja varjon kohtaamiselle ominaista vaan jungilaiselle ajattelutavalle ylipäätään ominainen ja perustavanlaatuinen sekä teoriaan sisäänrakennettu kaksoispolariteetti-periaate.
- Jungin mukaan muiden energisten tapahtumien tavoin elämä on jatkuvaa vastakohtien yhteensovittamista. Jollei olisi vastakohtia, ei olisi elämääkään.
- Jungilaisen analyytikon Françoise O’Kanen mukaan Jungin teoriassa **itse**-käsite – kuten myös luonto – sisältää sekä valo- että varjoaspekteja, jotka eksistoiivat samanaikaisesti, ovat vähentymättömiä eivätkä johdu toisistaan. Kaikki erottelu tapahtuu egon (eli minän) toimesta.
- Kielestä tulee näin ongelma: Jungilainen ”itse” vain on, tunnustamatta mitään arvoja, mutta kieltä käytettäessä arvoihin viittaamista on mahdotonta välttää ja näin ”itse” jää O’Kanen mukaan ilmaisemattomaksi Näin tapahtuu siis ainakin kielen tasolla ja rationaalisen ajattelun tasolla.
- *Katson, että symbolien kautta voidaan kuvin (taiteessa, ilmaisussa, mielikuvissa, muistikuvissa) ilmaista jotain siitä, mikä muuten jäisi ilmaisemattomaksi.*
- Asioiden/ilmiöiden/polariteettien jomman kumman puolen suosiminen, valon tai varjon, (joka nähdäkseni mahdollistaisi rationaalisen ilmaisun) aiheuttaa epätasapainoa ja häiritsee vastakohtien ”yhteiselo, joka on korvaamatonta elämälle itselleen”. Tätä yhteiselo, ”*psyyykkistä todellisuutta*”, voi lähestyä vain ”*irrationalisesti*”
- Kuva on jotain muuta kuin rationaalista, sen avulla päästään kielen ohi

Jung, Carl G. (1989/1969): ”Foreword to Neumann: ‘Depth Psychology and a New Ethic’” Teoksessa The Collected Works of C. G. Jung. Volume 18. The Symbolic Life. Miscellaneous Writings. Hull, R.F.C. (trans.). Princeton, N. J.: Princeton University Press. 616–622. Alkukahde: Jung, Carl G. (1995/1949): ”Geleitwort zu Neumann: ‘Depth Psychology and a New Ethic’” Teoksessa: Gesammelte Werke: Achtzehnter Band: Zweiter Halbband: Das Symbolische Leben. Verschiedene Schriften. Solothurn und Düsseldorf: Walter-Verlag AG. 658–668.

Johanna Wahlbeck: Nykytaiteen alkukuvat -graduni netissä:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19524/nykytaite.pdf>

Näissä dioissa myös sellaista, mitä en gradussa vielä kirjoittanut

Jungilaisesta teoriasta käytäntöön

Transsendentaalinen funktio, logiikalle mahdoton kolmas

- Esimerkiksi Marian L. Pausonin mielestä varjo-arkkityypin vastakkaisessa päässä on transsendentaalinen kokemus ja ihmisen psyyken keskustassa – missä ”itse” on - näiden kahden poolin jännite on radikaalein.
- Kuvissakin tarvitaan väline siirtymään vastapoolien välillä: Jungin teorian ”**transsendentaalinen funktio**” ilmaisee itsensä symbolin kautta.
- Transsendentaalinen funktio rakentaa sillan tietoisuuden ja tiedostamattoman välille ja helpottaa siirtymistä psykologisesta tilasta toiseen.
- *”Transsendentti” viittaa tässä tuhoavan taipumuksen, yksipuolisuuteen kallistumisen, ylittämiseen.*
- Transsendentaalinen funktio tarjoaa perspektivin, joka on jotain muuta kuin puhtaasti henkilökohtainen.
- Jungin teoriassa transsendentaalinen funktio on tärkein psykologisen prosessin osatekijä ja stimuloi myös omaatuntoa.
- Suomalaisen jungilaisen psykoterapeutin Lars ”Kalle” Ehnbergin mukaan ”transsendentaalinen toiminto” liittyy tiedostamattoman spontaaniin symbolien luomiseen.
- Kaarina Kailon mukaan jännitteen kasvaessa mukaan tulee Jungin ”transsendentaali funktio”, niin sanottu logiikalle mahdoton kolmas vaihtoehto, jota Kailo kutsuu myös ”taolaiseksi”
- Tuon kolmannen vaihtoehdon ei tarvitse olla mitään uskonnollista tai mystistä. Esimerkiksi Kailolle tärkeää on sukupuolten välinen kolmas, joka vapauttaa identifiotumasta kumpankaan vastakohdista.
- *Riippumatta mitä nuo vastakohdat ovat, transsendentaalinen funktio tuo esille kolmannen vaihtoehdon, joka ilmenee symbolin kautta, esimerkiksi kuvissa*

Pauson, Marian L. (1988): New Studies in Aesthetics: Jung the Philosopher. Essays in Jungian Thought. New York: Peter Lang Publishing, Inc.

Ehnberg, Lars (2006): ”C.G. Jungin analyttinen psykologia. Johdanto ja yleiskatsaus keskeisiin teorioihin” -luentokurssi. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Vantaan yksikkö. 11.3. – 26.3.2006.

Kailo, Kaarina (1990): The short fiction of Gerard de Nerval and Nathaniel Hawthorne: A study in post-Jungian aesthetics. Canada: University of Toronto. ABI Proquest Online.

Samuels, Andrew – Shorter, Bani – Plaut, Fred (1992/1986): A Critical Dictionary of Jungian Analysis. London and New York: Routledge

Jungilaisesta teoriasta käytäntöön

Kompensoitumispyrkimys

Enantiodromian laki

- Elämän ”todellisuutta”, hyvän ja pahan sulautumista rajattomiin vaihtoehtoiisiin ”moraaleihin” ja tapahtumiin, voi ilmentää kuvissa myös muuten kuin vastakohtia yksitellen kuvaamalla; vastakohtat voivat olla samanaikaisesti, yhtä, mutta kuitenkin erilaisia – Jungin teoriassa yhdistävät *coniunctio-arkkityypit*
- Kaj Noschisin mielestä transsendentaalinen funktio tarkoittaa Jungin teoriassa ”psykologista välitystä siirtymisessä suhtautumistavasta toiseen” tai tiedostamattomasta tietoiseen. Jungin teoriassa psykologisen konfliktin kompensoitumis-pyrkimyksen mukaisesti esimerkiksi tietoinen on ”ekstraversio” jos tiedostamaton on ”introversio” (tai toisin päin).
- Noschisin mukaan nimenomaan tämän (suhtautumistavasta toiseen) siirtymisen ”yhteydessä Jung korostaa symbolin ennakoivaa ominaisuutta”. Tämä ennakoivuus tarkoittaa, että symboli on paras mahdollinen ilmaus monitahoiselle asialle, jota ei vielä varsinaisesti tiedosteta, mutta unien kautta siitä voidaan jotain aavistaa.
  - *Johanna: ei vain unien, vaan mielikuvien tai asiakastyötilanteissa syntyneiden kuvien kautta voidaan aavistaa jotain siitä, mikä on olennaista, vastakohtaista, yhdistynyttä, tulossa, merkityksellistä*
- Noschisin mukaan symboli ja transsendentaalinen funktio liittyvät lopulta Jungin ajattelussa toisiinsa ja toimivat yhdessä voittaakseen konfliktin, ei vain tunnistaakseen sen. Symbolista tuli lopulta Jungin psykologian keskus.
- **Enantiodromian laki:** Jung korostaa, että Herakleitos käytti termiä ”enantiodromia” eräänlaisesta vastakohtien leikistä, kun Jung käyttää sitä ”tiedostamattoman vastakohtien ilmaantumisesta ajan kuluessa”. Tällainen ilmiö tapahtuu Jungin mukaan aina kun jokin yksipuolinen taipumus tai asia hallitsee tiedostavaa puolta, jonka kontrollin läpi vastapooli, ”enantiodromian lain” mukaisesti, lopulta tunkeutuu.

enantiodromia, kreik. *enantios* (vasta-, vastustaja, vastaan), *dromos* (tie)

Noschis, Kaj (1991): ”C.G. Jungin symbolikäsitteen rakentuminen”. *Psykologia*, 26: 2. 92–101.

Samuels, Andrew – Shorter, Bani – Plaut, Fred (1992/1986): *A Critical Dictionary of Jungian Analysis*. London and New York: Routledge

Jung, Carl G. 1990/1960: *The Collected Works of C. G. Jung. Volume 6. Psychological Types*. Hull, R.F.C. (trans.). Princeton, N. J.: Princeton University Press. 2. painos. Alkulaehde: Jung, Carl G. (1960): *Gesamelte Werke: Sechster Band: Psychologische Typen*. Neunte, revidierte Auflage. Zürich: Rascher & Cie. AG.

Jungilaisesta teoriasta käytäntöön

Amplifikaatio
Individuaatio

Käytännössä...

- **Amplifikaatio** kuvien tulkinnassa, ks. graduni (linkki edellä) tai esim. artikkelini ”Taiteen eheyttävä tehtävä. Nykykuvataiteen yhteyskunnallinen merkitys postjungilaisen estetiikan näkökulmasta” -refereekäytänteinen artikkeli, Synteesi. Taiteiden välisen tutkimuksen aikakauslehti (2010): 3, s. 18-38
- **Individuaatio** on Jungin teorian elämänkestävä eheytymisprosessi, mikä ei koskaan tule ns. valmiiksi, Jungin teorian mukaan kukaan ei ole täydellisen eheytyneet, mutta eheytymisprosessin matkalla oleminen on tärkeää. Kysymys on siis laajemmasta asiasta kuin suora suomennos ”yksilöityminen” antaa ymmärtää.
- *Individuaation tiellä pyritään kohti itseä*, joka on merkityksen periaate. Itse on arkkityyppinen ”ihmisen täyden potentiaalin” ja persoonallisuuden kokonaisuuden ilmentymä tai *kuva (image)*. Se on psyyken ”yhdistävä periaate”. Itse on tiedostamattoman keskus, kuten ego, tai minä, on tietoisuuden keskus. Itse on tarve sovittaa vastakohtien jännite. (ks. Samuels, Andrew – Shorter, Bani – Plaut, Fred 1992/1986: A Critical Dictionary of Jungian Analysis. London and New York: Routledge)
- Käytännössä asiakkaan kuvista voi löytyä hänelle merkityksellisiä symboleita, tai osasymboleita (kompleksiryhmittymiä), esimerkiksi jos jokin tuntuu hänestä erityisen tärkeältä kuvassa, eikä sille löydy sanoja (ainakaan heti), kyse on usein symbolista (jungilaisittain ymmärrettynä)
- Kuvan tekijän tulkinta ja kokemus voi myös muuttua, kuviin kannattaa palata ja katsoa useampaa kuvaa välillä rinnakkain
- Kuva on aina arvokas asiakkaan ilmaisu, riippumatta onko siinä merkkejä vai symbolisuutta, tai vaikka se olisi tyhjä. Silloin voidaan tutkia yhdessä tätä tyhjyyttä (ja sekin voi olla symbolista)

Kommentteja, kysymyksiä?

- Mitä opit tänään?
- Välitehtävä: Vastakohtien kuten varjo-valo -akselin tietoinen kuvallinen tutkiminen itselle sopivalla tavalla, halutessa voit palauttaa jotain ensi kerralla katsottavaksi
- *Muista* pitää takaraivossa mukana kartoitusta kysymyksistä koskien sitä, miten voisit työssäsi käyttää kuvallisia menetelmiä enemmän, palataan niihin taas ensi kerralla

An impressionist painting of a pond with reeds and a blue sky. The scene is reflected in the water, and the brushstrokes are visible, giving it a textured, painterly appearance. The colors are vibrant, with deep blues, greens, and earthy tones.

Kiitos! Diat vien peda.nettiin, siellä myös keskustelualue käytössänne, myös välitehtävien palautuslaatikko

Jos mieleesi jäi jotain kysyttävää, voit olla yhteydessä:
johanna@oivallamme.fi